

Z A N A Š E S E L O

JAMSTVO ZA ZARAZNI POBAČAJ KRAVA (BRUCELOZU)

Brede krave mogu pobaciti plod iz mnogo razloga. Tako pobačaji mogu nastati razmjerno veoma brzo nakon snažnog udara u trbuh, pa zbog hranjenja pokvarenom hranom, nakon napornog transporta, kod unutrašnjih bolesti i nekih zaraznih bolesti. Pobačaj međutim može nastati i zbog infekcije klicama, koje uzrokuju brucelozu, bangovu bolest, zarazni pobačaj goveda. Od ove bolesti naročito strahujemo, jer nam može nanijeti velike štete. Naročito je opasna u velikim gospodarstvima. Brucelozom zaražena goveda pobacuju ili rađaju za život nesposobnu telad, a poslije pobačaja ili porodaja nadovezuje se obično zaostajanje posteljice i kronične upale maternice; mnoge krave ostaju jalove, i na taj se način skraćuje servisni period* krava muzara; osjetno pada broj teladi, a mnoge se krave moraju ukloniti iz produkcije. Poslije nekoliko pobačaja krave stječu stanoviti imunitet, pa više ne pobacuju, ali klice ostaju u njihovu tijelu, pa još mogu širiti zarazu. S pravom ubrajamo brucelozu s tuberkulozom u najopasnije bolesti goveda, jer sprečavaju intenzivni uzgoj. Stoga nastojimo da sačuvamo našu stoku od ovih opasnih bolesti. Bruceloza se može prenijeti s govečeta na goveča hranom, a mogu je prenijeti i bikovi skokom. Za prijenos su najopasniji pobačeni fetusi, u kojima imade na milijarde klica i kojima se zagadi cijela staja. Bruceloza se može prenijeti i mlijekom. Mlijekom od bolesnih krava mogu se zaraziti i ljudi. Nakon zaraze krave ne će odmah pobaciti, jer klice moraju prvo dospjeti u krv, a zatim treba proći više vremena, dok se klice ne razmnože i dospiju u maternicu. Uzima se, da će pobačaj nastati najranije 36 dana nakon infekcije klicama bruceloze, ali redovno treba za to dulje vremena, bar 2—4 mjeseca. Krave i junice, koje su se zarazile u posljednja 3 mjeseca bređosti, redovno ne će više pobaciti, ali će njihova telad biti veoma slaba i neotporna i brzo će poslije poroda uginuti.

Ako nam novonabavljene krave i junice pobace ili rode za život nesposobnu telad, s pravom moramo posumnjati na brucelozu, i u vlastitom interesu tražiti od veterinarara, da pošalje dio pobačenoga fetusa (podvezan želuđac) ili dio plodnih ovojnica na bakteriološku pretragu, jer ćemo samo na taj način dokazati, da li je grlo brucelozno. Serološkim pregledom krvi ne može se nažalost u ovakvom slučaju sa sigurnošću utvrditi, da je krava brucelozna, jer negativni serološki na-

laz nije nipošto dokaz, da krava nije brucelozna. Poznato je, da ponekad serološki nalaz može ispasti negativan upravo kod krava, od kojih je uzeta krv neposredno nakon pobačaja uzrokovanih klicama bruceloze. S druge strane nebrucelozna goveda cijepljena protiv bruceloze mogu reagirati serološki pozitivno, a da nisu zaražena brucelozom. Sve ovo vrijedi pod pretpostavkom, da u staji tužitelja odnosno kupca dotad nije bilo bruceloznih grla. Brucelozu goveda u svakom slučaju smatramo manom, jer je kupac prigodom kupnje nije mogao primijetiti, a pogotovo jer se radi o veoma priljepčivoj bolesti, koja osim gubitka teleta smanjuje mliječnost, a često uzrokuje zaostajanje posteljice, upalu maternice, neplodnost i ugrožava zdravlje ljudi. Promet bruceloznim govedima podvrgnut je zakonskim ograničenjima, a ograničuje se i način upotrebe mlijeka od zaraženih krava. Zato kupac ima pravo da traži jamstvo. Potrebno je međutim dokazati, da je grlo bilo zaraženo brucelozom prije prodaje, a to možemo u prvom redu bakteriološkom pretragom pobačenog fetusa i plodnih ovojnica, a zatim i serološkom pretragom krvi. Zato se u slučajevima pobačaja kod novonabavljenih krava i junica, treba odmah obratiti veterinaru u jednu ruku zato, da dokažemo zarazu brucelama, a u drugu ruku zato, da zaštitimo i drugu stoku.

Dr. Mato Winterhalter

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MAJKE I DJETETA

Danas se svi narodi svijeta zanimaju za zdravstvenu zaštitu dojenčadi i male djece i za tu svrhu troše svugdje ogromna sredstva i vrše najveće napore. Tako i kod nas. Ima za to mnogo razloga.

Od svih dobnih skupina dojenčad je najviše ugrožena, a to se očituje u velikom pobolu i pomoru. Još do konca prošlog stoljeća pomor dojenčadi kod svih naroda svijeta bio je vrlo velik, t. j. 200 i više umrle dojenčadi na 1000 novorođene djece. Danas je kod mnogih razvijenijih naroda pomor dojenčadi znatno pao, čak na 20 dojenčadi od 1000 živorođenih, ali ima naroda, gdje taj pomor doseže još do 100 i više na 1000 novorođenih. Naša se zemlja ne nalazi baš na zavidnome mjestu, jer je u Evropi pri vrhu tabele s prosječnim pomorom dojenčadi od 130 na 1000. Iako je naš pomor znatno smanjen posljednjih 10—12 godina, ipak još ne zadovoljava, jer je 4—5 puta veći nego kod drugih kulturnih naroda. Mi gubimo svake godine 69—70.000 dojenčadi, a kad bi kod nas po-

* vrijeme od teljenja do nove bređosti

mor bio bar približno kao kod drugih naroda, ne bi trebalo umirati na godinu više od 20.000 dojenčadi. To znači, da mi gubimo svake godine preko 40.000 dojenčadi više nego je to zapravo potrebno, s obzirom na mogućnosti, što ih pruža današnje stanje medicine. Pa i kod nas je na nekim područjima pao pomor ispod 100 (čak na 40), a to znači da se i kod nas može zaštititi zdravlje i život dojenčadi, ako se za to osiguraju sredstva.

Otkud i zašto tolika briga za zdravlje i život dojenčadi? U prvom redu znamo, da u čitavom kulturnom svijetu sve više pada porod, te je od početka ovog stoljeća u nekim zemljama pao od 40 na 10 na 1000 stanovnika. Sve mjere, koje se dosad poduzimaju, ne mogu taj pad potpuno zaustaviti. Na svu sreću, napredak medicine i higijene omogućio je, da se uspješnije zaštititi zdravlje, da se unapređuje zdravlje i sprečavaju bolesti. Tako je i broj obolijevanja i umiranja počeo naglo padati, pa je dosad razlika između rađanja i umiranja ostala približno ista, ali dok pad umiranja ima svoje granice, to ne vrijedi i za pad rađanja. Naročito danas, kad je kod kulturnih naroda znatno veći broj starijih ljudi, moramo očekivati u budućnosti porast pomora, a rađanja će i dalje padati. Zato je naročito važno, da se što više smanji dječja smrtnost. Naročito je to važno kod nas, gdje je broj poroda velik, pa je i broj djece, koja treba zaštitu, naročito velik.

Glavni razlog velike smrtnosti dojenčadi i male djece jest niska higijenska kultura i nedovoljno razvijena zdravstvena služba. Moramo biti svjesni, da sama zdravstvena služba, ma kako dobro bila organizirana, ne može mnogo koristiti, ako široki narodni slojevi nisu sposobni, da se njome koriste, t. j. ako nisu zdravstveno prosvijećeni i odgojeni.

Najveći broj naše dojenčadi umire od neispravne prehrane. Od kolike je važnosti prehrana dojenčadi, najbolji su dokaz mnogobrojni slučajevi, gdje je pomor dojenčadi mnogo manji u veoma siromašnim i zacastalim krajevima negoli u drugima, koji su mnogo bogatiji i na višem socijalnom i ekonomskom nivou, a sve samo zato, što majke kod prvih doje svoju djecu same, a kod drugih se djeca umjetno prehranjuju, a za taj način prehrane treba mnogo više znanja i higijenske kulture nego kod dojenja. Prema tome prva je mjera i potreba, da se propagira dojenje bar prvih 4—5 mjeseci, jer time dijete dobiva najbolju hranu, koju mu je priroda odredila. Ta hrana ima sve hranjive sastavine, koje su za pravilan razvoj i zaštitu mladog organizma prijeko potrebne. Osim toga kod prirodne prehrane najlakše je udovoljiti minimalnim higijenskim uvjetima za održanje čistoće, a to je za dojenje i te kako važno. Ako je dojenče osuđeno na umjetnu

prehranu — bilo da izgubi majku ili je majka tako bolesna, da ne može ili ne smije dojiti svoje dijete ili majka nema mlijeka, (a to se vrlo rijetko dešava, mnogo rjeđe, negoli se to obično tvrdi!) — onda je potrebno, da se majka dobro uputi u način, kako će spremati hranu za dijete. Upute dobit će u svako doba u najbližem dječjem dispanzeru, ambulanti i drugoj mjesnoj zdravstvenoj ustanovi, a naročito od medicinskih sestara u gradovima, gdje je uređena t. zv. patronažna služba sestara.

Treba međutim znati, da prirodna prehrana, koliko god je spasonosna za dojenčad u prvim mjesecima života, ne zadovoljava, ako predugo traje bez dopunskih obroka hrane, koju treba početi davati stepeno već od 3—4 mjeseca. Jasno je, da za to opet treba uputa zdravstvenih radnika, kako je to naprijed navedeno.

Drugi razlog velikog pomora dojenčadi jest neispravna odnosno nedovoljna njega. To vrijedi za održavanje osobne čistoće djeteta, njegove odjeće i naročito oblačenja. Pretjerano umatanje naročito ljetni poremećuje t. zv. termoregulaciju, t. j. oslobađanje od suviše tjelesne topline, a to pored ostaloga ometa normalno iskorišćivanje primljene hrane. Osim toga ljeti se znatno lakše i brže umnažaju zarazne klice, naročito na nezaštićenim živežnim namirnicama. Otud često crijevne infekcije, dizenterije, često poznate pod skupnim imenom: ljetni dječji proljevi. Najveći i najčešći krivac za te proljeve jesu muhe, koje na svojim nogama i dlačicama prenose zarazne klice sa đubrišta i izmetima na mlijeko, kruh i druge namirnice.

Napose treba istaknuti, da je zdravstvena zaštita dojenčadi i male djece usko povezana sa zdravstvenom zaštitom majke i žene uopće. Zdravstvena zaštita majke ne može početi tek onda, kad žena postane majka ili kad ima da postane majka, nego mnogo prije, zapravo od samog rođenja buduće majke. Zdravstvena zaštita žene ima naročito značenje za budućnost svakog naroda, jer od zdravlja žene dobrim dijelom zavisi zdravlje i biološka vrijednost budućih generacija. Mnoge bolesti u najranijem djetinjstvu (na pr. rahitis), a isto tako i kasnije, u pubertetu ostavljaju duboke tragove na tijelu i duši žene, čije se posljedice mogu očitovati i na budućem djetetu. Ipak je naročito važna zaštita trudnice i majke dojlje, pa njima i zakon daje naročite povlastice, ako su u radnom odnosu. Ali te iste povlastice potrebne su i svim drugim majkama, koje rade samo kod kuće kao domaćice i odgojiteljice svoje djece.

Od najveće važnosti za zaštitu zdravlja dojenčadi i male djece jesu tečajevi higijenskog minimuma za seosku žensku omladinu,

koje organizira Crveni križ uz pomoć prosvjetnih i zdravstvenih ustanova. Na ovim tečajevima naučit će mlade majke ono najnužnije, što im je potrebno za ispravni odgoj djece i za ispravnu primjenu usluga, koje im

pružaju zdravstvene ustanove. Zato je potrebno, da se na našem selu ulože najveći napor za pravilan rad ovih tečajeva, jer je to najsigurniji način, da se smanji dječja smrtnost.

Prim. dr. Eugen Nežić

Z A R A Z O N O D U

ZEMALJSKA MLIJEČNA STAZA

Nekada, a nije tome ni tako davno, kad još nije bilo satelita »Sputnjika« ni »Wanguarda«, kad su ljudi gledali na nebo drugačijim očima, tražeći često puta od njega i pomoć u svojim željama i nadama nebo je u ono vrijeme po pričanju imalo razna nadnaravna svojstva. Na primjer, ako je čovjek za mlada mjeseca imao kovana novca i ugledavši prvi put mladaka, pa zatrebao novcem u džepu, mogao se nadati, da će cijelog mjeseca imati novaca. Pun mjesec imao je opet svoje značenje, a da o zvijezdama i ne govorimo! Svaki čovjek je imao svoju vlastitu zvijezdu, pod kojom se rodio, pa ako je ta zvijezda bila sretna, i čovjek je cijelog života bio sretan, ili obratno. Sve, što je bilo u vezi sa životom čovjeka, našlo je svoj odraz na nebeskom svodu, ili sve, što je bilo na nebeskom svodu, našlo je odraza i u životu čovjeka. Ali da se ne bi zadržavali na opće poznatim stvarima, poznato je, da na našem nebeskom svodu postoji i »mliječna staza«. Neki tvrde, da je mlijeko dobilo ime po toj stazi, ali može biti i obrnuto. No to nije ovoga časa ni važno. Važno je, da mlijeko nije tako beznačajna tekućina, kao što netko misli, kao što je to recimo voda, koja iako pada s neba, nema na njemu ni jedno zvijezde, koje bi se zvalo njenim imenom. Neki misle, da se i voda može vrlo lako pretvoriti u mlijeko, a to nije točno, jer se prije može mlijeko pretvoriti u vodu, ako se ova u njega ulijeva. No da se opet ne izgubimo u beznačajnim stvarima. Kako rekossmo, na nebu postoji »mliječna staza«, a kad već postoji na nebu, na kojem postoje svakovrsne životinje, pa čak i »bik«, »ali ni jedna krava, zašto ne bi na zemlji postojala jedna takva staza, kad na njoj ima itekoliko krava, a u Indiji su čak krave u neku ruku »svete« životinje. Dakle u pradavno vrijeme, živjela je nekakva baba Stana. Ta Stana bila je čudna žena — imala je kravu, koja je kao i sve krave na svijetu, davala neku količinu pravog nepatvorenog mlijeka, a takvo je mlijeko uvijek pa i u ono vrijeme imalo svoju vrijednost. Moglo se piti svježe, prokuhano, u kavi, mogao se od njega načiniti sir i maslac, a ni sirutka nije bila na odmet. Znala je to i baba Stana, samo ona je znala još jednu istinu: da

je i voda zdrava, pa se katkad njome obilno služila, obično kad su joj dolazili po mlijeko oni, koji nisu imali kravu, a mlijeko im je bilo potrebno, da njime nahrane recimo na primjer svoju malu djecu. Ako bi netko od tih potrebnika prigovorio toj Staninoj umješnosti, tražeći mlijeko bez vode, baba Stana bi ga otpavila s praznom kanticom. To znači, da sa Stanom nije bilo šale. I tako je prolazilo vrijeme, baba Stana postajala sve starija baba, a njeno mlijeko sve vodenije. Ali jednog dana, kao i svemu, dođe kraj i babi Stani, ne kraj života, nego njenom postupku s mlijekom.

U selu, gdje je živjela baba Stana, tada još nije bilo sabirališta za mlijeko, ali je bilo naprednih ljudi, koji ugledavši se u isto takove u drugim selima počeli razmišljati, kako bi bilo, kad bi mlijeko — kojega je bilo sve više, jer se sve više tražilo — korisnije upotrebili, a ne da ga kao dotada rastepu na razne načine. I ovi ljudi smisliše, da u svom selu otvore sabiralište, preko kojega će mlijeko izvoziti u grad uz pristojnu cijenu. Što smisliše, to i učiniše! Razumije se, da je bilo protiv toga u selu ljudi, kojima se to nije naročito svidjelo, jer su imali svoju drugu računicu, a među njima je bila i baba Stana.

— Ta što će nam djeco, — rekla je — nekakvo sabiralište mlijeka, kao da nemamo kud s njime. Ja eto imam uvijek dosta mušterija, kojima sav višak prodam, a napravim sir i maslac, pa se i to dade unovčiti. Mene bi — nastavljala je — napriliku bilo sram nositi kanticu s mlijekom na sabiralište za onih par dinara, koje bi tamo za njega dobila.

Ali za jednog ili dva vojnika nije nikad vojska stala, pa tako nije ni u ovom selu propala korisna inicijativa. Svi oni, koji su trijezno gledali, objeručke su pomagali taj napredak. I nedugo zatim, sabiralište je pro-radilo da je bila mlina. Sada su i oni, koje je baba Stana pojila vođem, dobivali na sabiralištu, za svoje poštene novce pravo i zdravo mlijeko i tako prisilili babu Stanu, da se i ona pokori većini, jer nitko više nije dolazio da joj se smiluje.

Jednog jutra baba Stana uzme kanticu i mrmljajući srdito ponese mlijeko na sabiralište. Ali kako još nije htjela vjerovati, da voda i mlijeko nisu jedno isto — iako je i voda često potrebna i korisna, samo ne u